

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** Orthotrichales, **Familj:** Orthotrichaceae, **Släkte:** Orthotrichum (hättemossor), **Art:** Orthotrichum tenellum - liten hättemossa Bruch ex Brid. **Synonymer:** Orthotrichum tenellum Brid.

Kännetecken

Arten bildar upp till 1 cm höga tuvor. Åtminstone vissa blad har något inböjda, nästan rännformiga spetsar som torra. Bladkanten är kraftigt tillbakaböjd i nästan hela sin längd. Bladcellerna strax ovanför mitten av bladskivan är rundade, 10–12 µm breda och har 2–3 enkla, låga papiller per cell. Arten är samkönad. Strumpan är kal eller har sällan något enstaka, slätt hår. Kapselskaftet är relativt kort och ofta syns mer än halva kapseln ovanför bladen. Kapseln är långsmal och är som torr tydligt fårad av 8 kapselränder som är 4 celler breda. Klyvöppningarna är insänkta och nästan helt täckta av omgivande celler, vilka har en upphöjd spets. De återfinns i nedre delen av kapseln och sitter i tre otydliga rader. Peristomet har två tandkransar. Den yttre tandkransen, som är tillbakaböjd i torrt tillstånd, består av 8 fint papillösa tänder (som på gamla kapslar kan vara kluvna). Den inre tandkransen består av 8 släta eller nästan släta tänder. Mössan är veckad, har enstaka hår och är inte papillös. Sporerna är 13–16 µm i diameter. Inga säkra belägg finns för att groddkorn förekommer hos arten i Norden, men i Tyskland har den ofta avlånga groddkorn. Liten hättemossa liknar flera arter i släktet. Skogshättemossa *Orthotrichum stramineum* har rikligt med långa hår på strumpan. Hos parkhättemossa *O. pallens* och dvärghättemossa *O. pumilum* syns mer av klyvöppningarna och färska kapslar är bredare. När skotten hos liten hättemossa är torra är det tydligaste kännetecknet att bladen har inböjda och rännformiga bladspetsar. Liten hättemossa kan förväxlas med små exemplar av strimhättemossa *O. affine*, men den senare har ytliga klyvöppningar.

Utbredning och status

Arten är i Sverige mycket sällsynt och är med säkerhet endast påträffad i Skåne och på Gotland fram t.o.m. 1950-talet. Den hittades år 2008 i norra Skåne (på en bok) i trakten av Tåssjö. Uppgifter finns från flera andra landskap, men det är osäkert om det rör sig om korrekt bestämda fynd. I Norden har arten även sällsynt påträffats i Norge där det har gjorts en del fynd efter 1950, och den har även hittats sällsynt i Danmark. Arten förekommer även i andra delar av Europa där den är betydligt vanligare än i Norden: t.ex. i Storbritannien. I övrigt förekommer den i Nordafrika och på Atlantöarna utanför Afrika samt i sydvästra Nordamerika. Arten är rödlistad i flera andra länder i centrala och östra Europa (Hodgetts 2015).

Ekologi

Liten hättemossa är i Sverige funnen på lövträdsbark av t.ex. pil, asp, poppel och alm. Den uppges i Storbritannien växa på andra trädslag, t.ex. fläder, sälg och ask. Säkerligen kan andra rikbarksträd, t.ex. lönn, också utgöra underlag. Utbredningen i Sverige och Europa talar för att arten mestadels finns i områden med oceaniskt eller suboceaniskt klimat.

Hot

Arten påverkas mycket negativt av luftföroreningar. Betydande hot utgör även avverkning av gamla alléer, lövträd på åkerholmar samt decimeringen av almen i södra Sverige genom almsjukan.

Åtgärder

Lämpliga värdräd bör sparas i områden med inga eller låga halter luftföroreningar så att liten hättmossa kan fortleva, om den skulle finnas kvar eller återkomma. Utsläppen av luftföroreningar till luft måste minska på sikt. Äldre alléer bör sparas i större omfattning. När alléer föryngras bör enstaka träd sparas så att de kan utgöra spridningskällor under övergångsperioden.

Övrigt

Hättmossorna är småväxta och ibland svåra att identifiera utan mikroskop. Deras utbredning kan därför delvis vara dåligt känd. Genom äldre litteratur och herbariematerial från framför allt Skåne vet vi ändå med säkerhet att *Orthotrichum*-arterna var vanligare i början av seklet och troligen även under 1800-talet. Studier av luftföroreningarnas inverkan på mossfloran i England och Holland har visat att *Orthotrichum*-arterna är bland de mossor som är mest känsliga för SO₂; de försvinner vid halter på 40 ppm i luften. Utländska namn - NO: Spolebustehette, DK: Lille Furehætte, GB: Slender Bristle-moss.

Etymologi: tenellus = mycket späd; tener (lat.) = späd, fin, vek, mjuk; diminutivsuffixet -ellus (lat.).

Uttal: [Ortótrikum tenéllum]

KEY FACTS Slender Bristle-moss. Tufts up to 1 cm high. Leaf margin almost entirely recurved. In drought the margin is, however, involute at apex - sometimes sufficiently to render the entire apical portion of the leaf channeled - at least in certain leaves. Autoicous. Capsule emergent and elongate, distinctly furrowed when dry and empty (8 bands of 4 thick-walled cells). Immersed stomata, almost completely obscured by overlying exothecial cells, present in basal half of capsule, in three ranks. Exostome with 8 finely papillose teeth (in old capsules sometimes with split apices) that are recurved when dry. Endostome with 8 more or less smooth teeth. Calyptra plicate, smooth, with scattered hairs. Spores 13-16 µm. Elongate gemmae are reportedly common in other parts of Europe and can sometimes cover the leaves. - In Sweden found on bark of e.g. Salix, Populus and Ulmus, in England also reported from Sambucus and Fraxinus. Other trees and bushes where the pH of the bark exceeds 5 may undoubtedly also serve as a substrate.

Litteratur

Gilbert, O. L. 1970. Further studies on the effects of sulphur dioxide on lichens and bryophytes. *New Phytol.* 69: 605-627.

Lewinsky-Haapasaari, J. 1995. Illustrierter Bestimmungsschlüssel zu den europäischen *Orthotrichum*-Arten. - *Meylania* 9: 3-56.

Lönnell, N. 2008. *Orthotrichum tenellum* liten hättmossa s. 249-250. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Bladmossor. Kompaktmossor - kapmossor : Bryophyta : Anoetangium - Orthodontium. Art databanken, SLU, Uppsala.

Författare

Tomas Hallingbäck 1998. Rev. Niklas Lönnell 2008. Uppdaterad 2010. Rev. Niklas Lönnell 2016.